

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND DREPTUL CONSTITUȚIONAL

1.1. Noțiuni generale despre societate, stat, drept, morală și politică

Omul este esențialmente o ființă socială, este produs al societății și producător de societate. În cadrul social omul intră într-o multitudine de relații sociale cu semenii săi. Unele dintre aceste relații sociale devin raporturi juridice dacă fac obiectul reglementării lor prin norme juridice.¹

Societatea este realitatea dreptului, mediul care justifică și legitimează sistemul normativ. De aceea, nu concepem dreptul ca o realitate normativă abstractă, ci numai ca drept al unei anumite societăți în raport de care se și manifestă. Norma juridică reglementează relații sociale care, în acest fel, devin relații juridice.²

Etimologic, cuvântul românesc drept derivă din latinescul *directus*, cu sensul de drept, de-a dreptul, în linie dreaptă.

¹ Andreescu, M., Puran, A., *Drept constituțional. Teoria generală și instituții constituționale. Jurisprudență constituțională*. ediția a 4-a, Editura C.H. Beck, București, 2020, p. 3.

² *Ibidem*.

De-a lungul timpului, definirea dreptului a preocupat atât pe juriști, cât și pe filozofi, care, în lucrările lor, au oferit diverse perspective asupra a ceea ce se înțelege prin drept. Din perspectivă juridică, termenul drept are următoarele sensuri principale:³

1. știință despre drept: ansamblu de idei, noțiuni, categorii și principii care explică domeniul social al dreptului și prin intermediul cărora acesta poate fi explicat;

2. drept obiectiv: ansamblul normelor de conduită care guvernează societatea organizată și a cărei respectare este asigurată, dacă este necesar, de forța de coerciție a autorității publice;

3. în corelație cu dreptul obiectiv vorbim de drept pozitiv: totalitatea normelor juridice active (în vigoare) dintr-un stat, ca drept aplicabil imediat și continuu, obligatoriu și susceptibil de a fi adus la îndeplinire prin coerciția etatică, exercitată de organe special abilitate;

4. drept subiectiv: prerogativele unui subiect de drept de a avea o conduită sau de a pretinde o asemenea conduită celorlalți, în scopul valorificării sau apărării unui anume interes, în cadrul unui raport juridic concret;

5. drept material: totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile juridice din diferite sfere ale relațiilor sociale;

6. drept procesual: totalitatea normelor care reglementează procedura de judecată a litigiilor și modul de executare a hotărârilor pronunțate, mai precis procedura de aplicare a dreptului material

³ Safta, M., *Drept constituțional și instituții politice Vol. I. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, Ediția a 4-a, revizuită, Editura Hamangiu, 2018, p. 2.

Cel mai des utilizat este sensul de drept obiectiv, atunci când se folosește conceptul fără vreo altă determinare. În vorbirea curentă însă, când vorbesc despre drept, oamenii se referă la dreptul subiectiv – drept de proprietate, dreptul la muncă etc.

Apariția și dezvoltarea dreptului constituie un proces complex, căruia nu i se poate stabili cu precizie momentul inițial, întrucât primele forme ale normelor juridice sunt destul de difuze, împletite cu obiceiuri, practici religioase și reguli morale. La începuturile omenirii, în societățile arhaice, concomitent cu primele forme de organizare în familie, gintă, trib, au apărut în mod spontan și primele norme în forme rudimentare, ce s-au impus treptat ca obiceiuri, deprinderi, tradiții, a căror respectare se realiza firesc, fără constrângeri.⁴

Se remarcă în acest proces legătura dintre drept și religie, începuturile dreptului fiind marcate de credințele religioase. Autoritatea pe care o prezintă ordinea juridică își găsește fundamentul în originea divină pe care guvernanții o atribuie regulilor de drept și caracterului sacru pe care poporul îl atribuie acestor reguli⁵.

⁴ Safta, M., *Drept constituțional și instituții politice Vol. I. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, Ediția a 4-a, revizuită, Editura Hamangiu, 2018, p. 4.

⁵ Cel mai cunoscut exemplu care poate ilustra cele arătate mai sus este cel al Decalogului transmis de Dumnezeu lui Moise, pe muntele Sinai: „Și a zis Domnul către Moise: «Suie-te la Mine în munte și fii acolo, că am să-ți dau tale de piatră, legea și poruncile, pe care le-am scris Eu, pentru învățătura lor». Decalogul este consacrat ca revelație divină directă, iar cele zece porunci constituie temelia majorității sistemelor juridice, ale destinului și condiției umane: „Să nu ai alți dumnezei în afară de mine. Să nu-ți faci chip cioplit, nici vreo înfățișare a celor ce sunt, în ceruri, sau jos pe pământ, sau în apă și sub pământ. Să nu te închini lor, nici să le slujești, căci Domnul Dumnezeul tău sunt un Dumnezeu gelos. Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert, că nu va lăsa Domnul Dumnezeul tău nepedepsit pe cel ce ia numele Lui în deșert. Păzește ziua odihnei, ca să o ții cu sfințenie. Șase zile lucrează și-ți fă toate treburile tale. ziua

Primele legiuri reținute în istoria dreptului sunt originare din Orientul Antic, între acestea fiind menționate: Codul lui Hammurabi (Babilon), Legile lui Manu (India), Codul lui Mu (China). În Europa, primele legiuri consemnate documentar sunt Legile lui Lycurg în Sparta (secolele X-IX î.Hr.), Legile lui Dracon și Solon în Atena (secolele VI-V î.Hr.), Legea celor XII Table la romani (secolul al V-lea î.Hr.), un adevărat Cod, cuprinzând întreaga materie a dreptului public și privat, Legea salică la franci (secolele V-VI î.Hr.). Un moment remarcabil în dezvoltarea dreptului scris, cu precădere în contextul abordării problematicei dreptului constituțional, îl constituie semnarea de către regele Ioan fără țară, la presiunea nobilimii, a convenției cunoscute sub denumirea de Magna Charta Libertatum (1215). Acesta reprezintă primul act constituțional englez, având ca obiective îngrădirea puterii regelui, eliminarea abuzurilor, garantarea unui număr de drepturi pentru cetățeni.

Un moment remarcabil în dezvoltarea dreptului scris, cu precădere în contextul abordării problematicei dreptului constituțional, îl constituie semnarea de către regele Ioan fără țară, la presiunea nobilimii, a convenției cunoscute sub denumirea de Magna Charta Libertatum (1215). Acesta reprezintă primul act constituțional englez, având ca obiective îngrădirea puterii regelui, eliminarea abuzurilor, garantarea unui număr de drepturi pentru cetățeni. Charta prevedea, între altele, că niciun impozit nu va fi stabilit de rege, ci numai cu aprobarea Consiliului Comun al Regatului, format din baroni, prelați și ofițeri, precum

a șaptea este ziua de odihnă a Domnului Dumnezeuul tău, ca să trăiești ani mulți și să-ți fie bine în pământul acela, pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l dă ție. Să nu ucizi!. Să nu fii desfrânat. Să nu furi!. Să nu dai mărturii mincinoase asupra aproapelui tău!. Să nu poftesti la femeia aproapelui tău și să nu dorești casa aproapelui tău, nici țarina lui, nici boul lui, nici asinul lui, nici nimic din cele ce sunt ale aproapelui tău!" (P. Malaurie, *Antologia gândirii juridice*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 14).